

Verlag van de IPSV themabijeenkomst 'Allochtonen betrekken'

11 september 2007, Helmond

Allochtonen betrekken

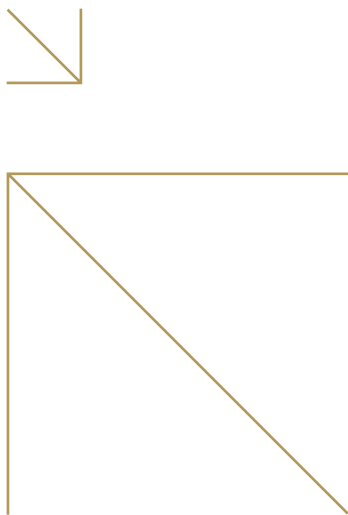
Hoe bevorder je als gemeente het contact tussen allochtone en autochtone bewoners in stedelijke vernieuwingsprojecten? Hoe kom je met de allochtone burger in contact, hoe krijg je ze enthousiast en actief om mee te denken en deel te nemen aan activiteiten in de buurt, in het buurtcentrum, voor vrijwilligerswerk? Dit zijn vragen waar veel IPSV-projecten mee worstelen. Welke voorbeelden zijn er? Hoe zorg je ervoor dat het resultaat beklijft?

Vroeger was de Heistraat in Helmond een chique straat. Rond 1880 stapte je daar op de tram naar 's Hertogenbosch. Mensen kwamen van heinde en ver naar de dure winkels. Rond 1920 werd conform de tuindorpedachte een wijk aangelegd in de stijl van de Amsterdamse School, waar de Heistraat als een lint doorheen liep. Na de Tweede Wereldoorlog begon de gestage teloorgang. Vandaag de dag zitten er louter kebabzaken, belwinkels en Marokkaanse supermarktjes. "Zestig procent in deze straat is allochtoon", zegt Anke van de Heuvel van de gemeente Helmond. Via gevelverbetering waarvan de gemeente de helft financiert en omvangrijke vernieuwingsprojecten in de vorm van een woonplein en een winkelplein wil de gemeente het tij keren. Er is nieuw wijkhuis opgericht waarin onder meer een cultuurcentrum, een brede school en een stadshobbycentrum is gevestigd. "Het leuke is dat veel mensen, zowel autochtonen als allochtonen binnenlopen en meedoen. Jammer is dat met name allochtonen zich niet snel opgeven als vrijwilliger of trekker van een bepaald project", zegt Van de Heuvel.

Met dit voorbeeld opent Van de Heuvel de bijeenkomst van de IPSV Kennisgroep 'Allochtonen betrekken' op 11 september 2007 in Helmond. Want hoe bevorder je als gemeente het contact tussen allochtone en autochtone bewoners in stedelijke vernieuwingsprojecten? Hoe kom je met allochtone burgers in contact? Hoe krijg je ze enthousiast en actief om mee te denken en deel te nemen aan activiteiten in de buurt? Vragen die overigens vaak met even veel recht ook voor autochtone burgers opgeld doen. Deelnemers aan de discussie komen uit alle windstreken en voeren onder leiding van gespreksleider Febe Deug van De Beuk discussie. Uit Tilburg meldt zich Thea Blitterswijk van het Ronde Tafelhuys. "We willen samen met andere instellingen een interreligieus centrum opzetten, waarin we allochtone religies een eigen rol willen laten spelen", zegt Blitterswijk. In Hengelo werken Willy van Diepen en Johan Bijlstra in de achterstandswijk Berflo-Es aan het voorbeeldproject 'scoren in de wijk'. Voetballers van FC Twente spelen

daarin samen met het ROC een rol bij voetbalcursussen (bewegen, gezond koken), stages bij ondernemers en taallessen. "We merken dat allochtonen (80 procent van de wijk) die slecht Nederlands spreken wel op taallessen komen, maar nauwelijks oefenen. De vraag is hoe we ze medeverantwoordelijk kunnen maken", zegt Van Diepen. In Utrecht heeft Leo Roeleveld van het Utrechts Centrum voor de Kunsten wel allochtone jongeren bereikt met onder andere urban muziek cursussen. "Het heeft echter nog niet tot een gezamenlijk programma met de witte jeugd geleid", zo motiveert Roeleveld zijn komst. Uit Heerlen zijn Hans ter Lokke en Mark Ritzen van de gemeente op zoek naar een bruikbare manier om allochtone buurtbewoners te betrekken bij buurtgerichte activiteiten rond het monumentale Patronaatsgebouw in de GMS-wijk. En Mark Verhijde en Annette Oude Vrielink zijn uit Enschede afgereisd om te vertellen over hun pogingen om zowel allochtone als autochtone bewoners een gezamenlijke opdrachtgeversrol te laten uitoefenen bij de herinrichting van hofjes (brinken).

De Unieke Brink: 'Kultuurstraat' Wesselerbrink, Enschede

Een uniek project voor participatie van allochtone en autochtone burgers wordt verwoord door Mark Verhijde uit Enschede. De wijk Wesselerbrink telt 17 duizend inwoners, waarvan de helft allochtoon. De wijk telt een opmerkelijk hoog aandeel uit het Midden-Oosten gevluchte Syrisch-orthodoxe christenen die daar een nieuw bestaan opbouwen, wat soms tot spanningen leidt met de bewoners met een Islamitische achtergrond. "Het is een typische jaren zeventig wijk. Een substantieel deel van de wijk bevat veel stempelbouw gegroepeerd in zestig hofjes", vertelt Mark Verhijde, manager van het stadsdeel Enschede-Zuid, waaronder de buurt ressorteert. Het probleem is dat alle hofjes (die in Twente de naam 'brink' dragen) geheel identiek zijn, hetgeen tot een saai en voorspelbaar imago van de buurt leidt: dezelfde kleuren van de gevels, hetzelfde gras en groen, uitwisselbare speeltoestellen, overeenkomstige bankjes en bielzen. Dit alles niet alleen als gevolg van dezelfde seriematige bouw, maar ook als gevolg van het uniforme onderhoud en beheer sinds de jaren '70.

Dat moet anders, vindt het stadsdeel en vinden ook bewoners. "In twintig jaar moeten alle brinken een uniek uiterlijk hebben", zegt Verhijde. Maar dat is nog niet alles. "Bewoners moeten trots zijn op hun buurt, en die trots uitdragen. Mensen elders uit de stad moeten denken 'was ik maar een Brinker'. En ten tweede moet het typisch Twentse naboerschap (burenplicht) intercultureel worden vertaald en geïncorporeerd bij de wijkbewoners. Onze slogan is 'je doet het met je burens op de Brink'", zegt Verhijde.

Opmerkelijk is dat de bewoners zelf de herinrichting van de openbare ruimte mogen bepalen. Zelfs de inventarisatie van de wensen laat de gemeente over aan een selecte werkgroep van 6 tot 8 bewoners die huis aan huis de circa 100 mensen uit hun Brink interviewden. Nou, interviewden. "Als ze een tolk wilden, dan regelden ze dat, maar het mooie was dat we ze een enquêteboek meegaven, waarin nou eens niet de tekst, maar beelden de boventoon voerden", zegt Verhijde enthousiast. Het door adviesbureau Arcadis opgestelde prentenboek zit zo in elkaar dat bepaalde keuzes onmiddellijk gevolgen hebben voor de inrichting. Wie op het plaatje van een vogeltje stemt, pleit voor bomen. En dat kán strijdig zijn met mensen die een meer open uitstraling van de brink wensen.

De respons onder de bewoners blijkt enorm, aldus Verhijde. Aan de hand van keukentafelgesprekken heeft 90 tot 95 procent van de

bewoners zijn idealen kenbaar gemaakt. De eerste twee proefprojecten worden begin oktober 2007 geopend. De soms conflicterende wensen zijn stap voor stap in schetsen van de ontwerpers opgelost. De ene brink heeft een strak romantische uitstraling met een pergola, verlichting, treurwilg en rozenperken, de andere brink kenmerkt zich door een meer landelijke uitstraling. Het budget per brink is 60 duizend euro.

Eind dit jaar zijn nog tien brinken klaar, meldt Verhijde's collega Annette Oude Vrielink. "Daar zitten ook brinken bij met de nodige sociale problemen, maar het gaat goed", zegt Oude Vrielink. "Op één brink bestaat de werkgroep slechts uit een Turkse, Oekraïense en Afghaanse vrouw, maar deze drie vrouwen zijn zo betrokken dat ze iedereen weten te benaderen."

Het feit dat de bewoners in de Wesselerbrink opdrachtgever zijn die naar eigen goeddunnen het budget kunnen besteden, heeft niet in de laatste plaats implicaties voor de gemeente zelf. "Het kost me veel tijd om bijvoorbeeld collega's van openbare werken te overtuigen dat er echt verlichting moet komen als de bewoners daarvoor kiezen. Dat valt niet mee, want het is beleid in Enschede om dergelijke hofjes niet te verlichten", zegt Verhijde. Eigenlijk is er door het experiment met bewonersbetrokkenheid een beleidsvrije ruimte ontstaan. "Ik zeg tegen mijn collega: luister eens, dit plantsoen is echt van hen, en ze willen een lantaarnpaal in het groen. Hij weigert vooralsnog. Jammer. Ik probeer het nu via de corporatie te regelen."

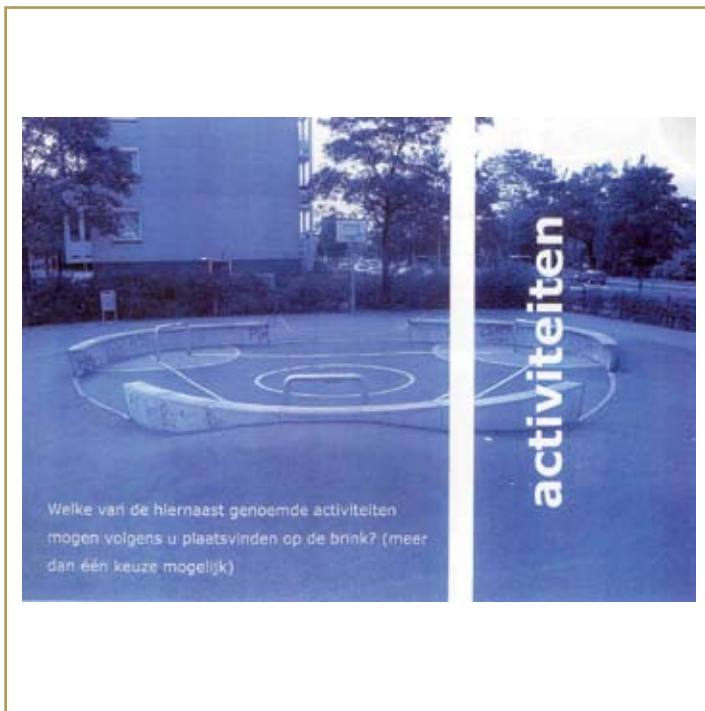
In het huurcontract of de koopakte is geregeld dat de bewoners zich verplichten om in samenwerking met gemeente en corporatie ook een deel van het beheer van 'hun' brink uit te voeren. Het moet mogelijk zijn gaandeweg de tijd, met nieuwe bewoners aanpassingen te plegen, aldus Verhijde.

Reacties

Op de vraag van Leo Roeleveld hoe je trots en betrokkenheid meet, moeten de Enschedese ambtenaren bekennen dat ze verzuimd hebben een nulmeting uit te voeren. "Voor de komende herinrichtingsprojecten gaat de wetenschapswinkel van de universiteit dat wel doen", zegt Verhijde.

Het antwoord op de Heerlense vraag hoe het brinkproject politiek is geregeld is verbazend. "Het is ter kennisgeving aan B&W gemeld.

Uit enquêteboek De Unieke Brink, Enschede

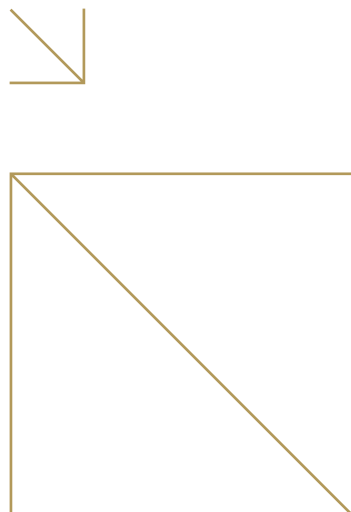

De raad heeft erover gediscussieerd, maar er is geen besluit over genomen. Het is een volstrekt autonoom project." Dat betekent wel, houdt Ter Lokke uit Heerlen vol, dat je het geld steeds bij elkaar moet schrapen. "Dat klopt", beaamt Verhijde, "particuliere organisaties, VROM, corporaties dragen steeds per brink bij aan de 60 duizend euro. Overigens verrichten de bewoners zelf veel werk. Een Syrisch orthodoxe hovenier kon zijn hart helemaal ophalen. Wel hebben we als gemeente de oude rommel weggehaald." Het kleinschalige karakter van het project spreekt aan. Mensen komen in beweging met als doel een gezamenlijk uitzicht. Het verkrijgen van betrokkenheid bij dit project is daardoor ook relatief gemakkelijk in vergelijking met bijvoorbeeld een verkeerscirculatieplan.

Conclusies

- De gemeente heeft concreet opdrachtgeverschap te bieden.
- Iedereen participeert, maar een selecte groep verricht het werk.
- Een beeldend werkboek overstijgt het taalprobleem. Desnoods wordt een tolk ingeschakeld.
- Er is persoonlijk contact door huisbezoek.
- Collega-ambtenaren worden gestimuleerd buiten de gebaande paden te treden.
- De gemeente coacht.
- Specialisten als ontwerpers hebben direct contact met de betrokken bewoners.
- Geldstromen worden gebundeld en bijeengeschaapt, 60 keer achtereenvolgend, hetgeen als een 'kritische succesfactor' wordt betiteld.
- Zelfwerkzaamheid bewoners.

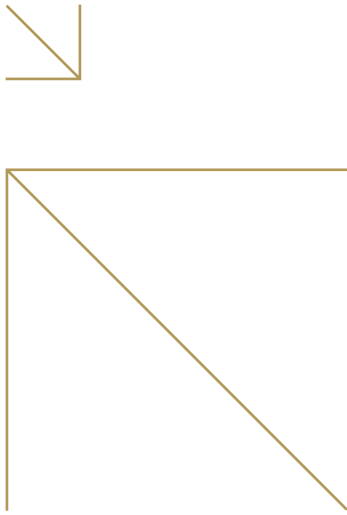
Schakelen is de kunst, Utrechts Centrum voor de Kunsten
 Het Utrechtse Centrum voor de Kunsten, opgericht in 1998 uit een fusie van tal van culturele instellingen, bereikt met jaarlijks 7000 cursisten 95 procent van de basisscholen en 80 procent van het voortgezet onderwijs. Het gaat om cursussen theater, video, fotografie, digitale media, muziek enzovoorts. "Het doel is om de jongeren zelf met passie en plezier en kwaliteit te stimuleren aan kunst te doen", zegt manager Leo Roeleveld. Maar zoals bij andere culturele instellingen zijn het vooral witte cursisten die het UCK frequenteren dan wel op de schoollocatie een cursus volgen. Roeleveld gooide het roer om. Hij ging op zoek naar de gekleurde doelgroep door ze op te zoeken in scholen en buurthuizen. "Want als ze niet naar ons komen, dan gaan wij naar hen toe", zegt hij. "We werken niet vanuit onze eigen programmering maar vanuit de behoefte van de doelgroep. We deden dus onderzoek naar de cursussen waar de allochtone jeugd behoefte aan heeft. Dat bleken voornamelijk 'urban' achtige kunstvormen zoals rap, breakdance, graffiti, Arabische en Afrikaanse percussie", vertelt Roeleveld.

Het UCK startte vervolgens in deze onderwerp een workshop, waarna de jongeren direct konden participeren. "Eigenlijk konden ze daarna de cursus volgen met als doel om zelf een voorstelling te geven.

Deze peergroup education heeft zelfs al tot docenten geleid die oorspronkelijk zelf de cursus volgde." Maar als aantrekkelijk startpunt helpt het dat (lokale) helden of voorbeelden uit de doelgroep docent zijn en de hele cursus actief blijven. "Er ontstaat dan een mond op mond reclame op scholen, welzijnsinstellingen en jongerencentra. We vragen wel een financiële bijdrage van de jongeren, zodat de keuze voor de cursus niet vrijblijvend is maar bewust wordt gemaakt", aldus Roeleveld.

De alternatieve Utrechtse manier om jongeren op een atelierachtige manier te binden aan kunstvormen is een succes en kan vanzelfsprekend ook worden gebruikt om autochtone jongeren te betrekken. Witte kinderen die van huis uit geen kunst of cultuur als bagage meekrijgen, kunnen een smartlappen-workshop of een cursus volkscultuur doorlopen.

Reacties

Goed plan, maar je kunt ook een stap verder gaan. “Je kunt de jeugd ook de academie in eigen beheer geven”, zegt Verhijde uit Enschede, met de brinken in zijn achterhoofd. “Zeker in de urban kunst is het onderscheid tussen amateur en professioneel vager en sluit je bovendien aan bij de jamsessie-achtige cultuur waar meester en leerlingen veel meer samenwerken en elkaar aansporen.” Bijkomstig resultaat kan zijn dat er met elkaar concurrerende workshops en cursussen ontstaan die een nog grotere aanzuigende werking hebben.

Leo Roeleveld vindt het aardige gedachte. “Ik zie er wel wat in, maar ik weet niet of mijn collega’s overtuigd zijn. Daar komt bij dat de gemeente steeds meer concrete resultaten van ons verwacht en ons daar ook op afrekent.”

De voorbeeldfunctie van ‘helden’ wordt herkend in de wijk Berflo-Es. “Jongeren die gewend zijn te sporten, worden daartoe wel aangezet door de geweldige voetballers van FC Twente”, zegt Johan Bijlstra.

Conclusies

- Niet redeneren vanuit de eigen programmering, maar aansluiten bij wat de doelgroep wil.
- Doelgroep op hun eigen terrein opzoeken.
- Zoek leidende inspirerende figuren (‘helden’).

Discussie

Niet alleen kunst of buurtactiviteiten consumeren maar een participerende drager kan wellicht worden bevorderd door te onderhandelen. Onderhandelen over een bankje of pergola in de brink of over het cursusgeld in Utrecht. Dat is de Nederlander niet gewend, maar de etnische Nederlander des te meer. “Je kunt het cursusgeld best verlagen van 50 naar 40 euro, als daar een concrete prestatie tegenover stelt”, meent Mark Verhijde. “Bijvoorbeeld door nog twee extra cursisten in te brengen. Of deelnemers kunnen sponsors van buiten zoeken, familie bijvoorbeeld”. In Helmond kregen jongeren het Badhuis als jongeren centrum in beheer, maar daaraan was wel de voorwaarde verbonden dat ze zelf voor de programmering zorgden. Dat leidde ertoe dat ze een strippenkaart voor buurthuis-activiteiten gingen ontwikkelen en verkopen om zo een leraar voor een cursus te bekostigen. De jongeren leren zo ineens ‘hé, ik kan veel meer.’ “Misschien moeten de professionals zich dus minder door een ideëel motief of een ‘om niet’-mentaliteit laten leiden, maar juist meer wheelen en dealen”, concludeert gespreksleider Febe Deug.

Onderhandelen kan overigens ook de verhouding tussen gemeente of UCK en bewoners/jongeren gelijkwaardiger maken. “Ik doe iets voor jou, jij doet iets voor mij.” Dat onderhandelen kan ook de samenwerking tussen gemeentelijke diensten onderling verbeteren, waardoor de overheid meer vraaggestuurd en ondernemend kan werken (‘de onderhandelende overheid’).

Een mooi voorbeeld van wheelen en dealen is de beursvloer in Deventer, weet Mark Verhijde uit Enschede. “Daar wordt jaarlijks tijdens een boottocht op de IJssel contracten afgesloten tussen sociaal-maatschappelijke instellingen en ondernemers van Deventer. Dat gaat bijvoorbeeld als volgt: een sportvereniging wil een sponsor. Een ondernemer doet dat maar bedingt dat hij gratis zijn bedrijfsuitje bij de sportvereniging mag houden. Zo zijn vorig jaar, al feestend op die boot, 74 contracten afgesloten tussen de commerciële en de niet-commerciële wereld in Deventer.”

Ministerie van VROM →

staat voor ruimte, milieu, wonen, wijken en integratie. Beleid maken, uitvoeren en handhaven.

Nederland is klein. Denk groot.

Samenvatting

Hoe betrek je allochtonen bij de stedelijke vernieuwing? Door te achterhalen wat hun behoeftes zijn, blijkt het antwoord. Hoe achterhaal je die behoeftes? Eén methode is concreet opdrachtgeverschap, met eigen budget voor een bepaald project, zo blijkt in Enschede. Hoe kleinschaliger (en overzichtelijker) het project, hoe groter de kans op succes. Daarbij helpt het als de doelgroep wordt opgezocht, liefst thuis, en aan de keukentafel wordt geredeneerd vanuit de behoefte van hen. Ook bij het betrekken van allochtonen bij de programmering van buurtcentra of andere gemeentelijke culturele instellingen, gaat het om werken vanuit de behoefte van de doelgroep, blijkt uit ervaringen van het Utrechts Centrum voor de Kunsten. Zoek ze op in scholen en buurthuizen en onderzoek waar vraag naar is.

Onderhandelen over dingen waaraan vooraf niet te tornen lijkt, kan helpen om de verhoudingen gelijkwaardiger maken. Dat onderhandelen kan er voorts toe leiden dat er concurrentie ontstaat tussen de doelgroepen wat de diversiteit, kwaliteit, motivatie en kosten van het project ten goede kan komen. Een les daarvoor is wel om als gemeente de zaak meer los te durven laten en enigszins uit handen te geven.

Colofon

De kennisgroep Allochtonen betrekken werd gehouden op 11 september 2007 in Informatiecentrum Binnenstad, Heistraat te Helmond. De organisatie is in handen van SEV Realisatie in opdracht van het ministerie van VROM, in het kader van IPSV en de stedelijke vernieuwing in uitvoering.

Deelnemers

Johan Bijlstra	Gemeente Hengelo
Thea van Blitterswijk	Het Ronde Tafelhuis, Tilburg
Willy van Diepen	Gemeente Hengelo
Anke van de Heuvel	Gemeente Helmond
Hans ter Lokke	Gemeente Heerlen
Annette Oude Vrielink	Gemeente Enschede
Mark Ritzen	Gemeente Heerlen

Gesprekleiding

Febe Deug	Organisatie-adviesbureau De Beuk
-----------	----------------------------------

Sprekers

Mark Verhijde	Gemeente Enschede
Leo Roeleveld	Utrechts centrum voor de Kunsten

Organisatie

Claudia Bouwens	SEV Realisatie, Rotterdam
-----------------	---------------------------

Verlag

René Didde

Meer informatie

- SEV Realisatie
Claudia Bouwens
Postbus 1833, 3000 BV Rotterdam
Telefoon: 010 – 282 50 90
E-mail: ipsv@sev-realisatie.nl
- Wilt u meer weten over het InnovatieProgramma Stedelijke Vernieuwing (IPSV), ga naar www.vrom.nl/ipsv. Hier vindt u onder andere wet- en regelgeving, kamerstukken, de IPSV-themabrochures en voorbeeldprojecten.
- Voor specifieke informatie over de wijkenaanpak, zie www.vrom.nl/wijkverbetering